

Dissertatio inauguralis medico-practica de phthisi ... / submittit Dominicus Paur.

Contributors

Paur, Dominik.
Universität Wien.
Royal College of Surgeons of England

Publication/Creation

Viennae : Typis Christiani Friderici Wappler, 1783.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/pqvpepgm>

Provider

Royal College of Surgeons

License and attribution

This material has been provided by This material has been provided by The Royal College of Surgeons of England. The original may be consulted at The Royal College of Surgeons of England. where the originals may be consulted. This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISSERTATIO
INAUGURALIS
MEDICO - PRACTICA

DE

P H T H I S I

QUAM

ANNUENTE INCLYTA FACULTATE
M E D I C A

IN

ANTIQUISSIMA AC CELEBRIMA
UNIVERSITATE VIENNENSI

PRO SUPREMA

DOCTORATUS LAUREA

summisque

IN MEDICINA HONORIBUS ATQUE
PRIVILEGIIS LEGITIME CONSEQUENDIS

Publice Disquisitioni submittit

DOMINICUS PAUR,
AUSTRIACUS ROETZENSIS.

Disputabitur

IN MAGNO UNIVERSITATIS PALATIO.

Hora, die Mensis.

ANNO MDCCLXXXIII.

VIENNÆ,

TYPIS CHRISTIANI FRIDERICI WAPPLER.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS
DOMINO DOMINO
JOHN THOMAS
PUBLISHED
CHICAGO
MEDICAL
DEPARTMENT
No. 5. Laboratory of
Organic Chemistry
Chicago, Illinois
1925

DOMINO AD PATRONO
FRANCO
IN PRESENTIA
MONTMARTIN

REVERENDISSIME,
PERILLUSTRIS, AC AMPLISSIME
DOMINE DOMINE

A B B A S!

Longum quidem, at expectatissimum tempus, quo ferventis animi mei gratitudinem detestari **TIBI** possem. Singularis enim est illa gratia, nec unquam satis a me extollenda, qua me jam a teneris protegebas, sic me parvulum patre amante destitutum desertumque filium, patre amantissimo ditasti. Me infelicem quidem utpote parentibus orbem, at felicissimum, cum tan-

tum mihi præstitisti , quantum
parentes mei præstare mihi nun-
quam potuissent; per TE vivo,
Cathetram conscendo. Quid mi-
rum est, nam qui animum TU-
UM noscit, TUUMque omnibus
bene consulendi desiderium, non
mirabitur, TE filium desertum
fuisse. Neque a TE solum
sed etiam a Venerabili Conventu
TUO plurima gratia me accu-
mulatum testor. Utinam! tan-
tum

tum in me esset vel facultatis
vel potentiaë, ut debitum grati-
tudinis meæ testimonium TIBI
præbere possem.

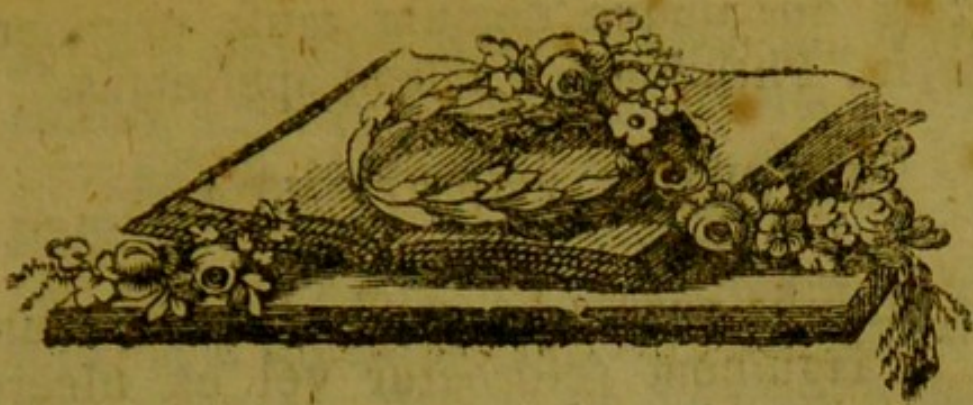
At procul abest, leve nimis
est opusculum, nec Nomine
TUO fatis dignum, quod tan-
quam gratitudinis meæ pignus
ac monumentum TIBI statuo.

Accipe igitur voluntatem &
satisfaciendi connatum, accipe
primitias meorum laborum eo
ani-

animo, quo TIBI easdem dedico,
rogoque ut non desinas esse, qui
mihi semper fuisti, Patronus.

REVERENDISSIMÆ,
PERILLUSTRIS AC AMPLISSIMÆ
DOMINATIONIS TUÆ

Devotissimus AU TOR.

DE PHTHISI.

Dum de Phthisi loquor, non intelligo illam solum Phthiseos speciem, quam purulentam appellant, sed alias quoque species, ita, ut hoc nomine etiam tabem, hecticam, atrophiam comprehendam. Sunt, qui etiam inter singulas has species discrimen faciunt, sic Phthisin dicunt, dum hic morbus originem ducit ab ulcere interno corpus depascente; si hoc ulcus sedem habeat in pulmone, Phthisin pulmonalem; si in hepate hepaticam &c. appellant, nomine scilicet deducto ab affecto viscere. Atrophiam adesse statuunt, si consumptio corporis contingat absque ullo febrili motu; at tamen si motum febrilem observaverint, jam non atrophiam, sed tabem nominant.

Adest in hoc morbo emaciatio corporis evidens, ita, ut caro musculorum fere omnis videatur absumi, quamvis pinquedo sola sit inter fibrarum muscularium fasciculos locata, quæ atteritur, movetur, evacuatur, nec reparatur denuo, illæsa ipsa substantia musculari. Hanc emaciationem, si lenta fue-

rit, a quacunq̄ue demum causa originem duxerit, Phthifim feu tabem apellemus.

PTTHISIS PURULENTA.

Phthifis purulenta adefle dicitur, dum pus in fanguinem reforbetur vel ex ulcere interne alicubi latitante, vel etiam externe apparente, ficque febrim excitat continuam remittentem tertianam plerumque, vel etiam aliam remittentium fpeciem: dum nempe pus in fanguinem reforptum majori copia adefl, motum excitat, quo fit, ut pus majori impetu in circulum feratur, illudque aut depositum in cavum aliquod corporis varia excitat fymptomata pro varietate partium affectarum, aut depositum ad collatoria quædam de corpore effertur; fic dum fertur ad superficiem corporis, forma sudoris expellitur; dum ad vias urinarias, forma urinæ jam turbidæ, aut eito turbidæ factæ deponentis ilico materiem albicantem: non glutinofam; dum ad alvum, plerumque excitat diarrhæam colliquativam. Hac vel fimili ratione depurato fanguine motus humorum compelfitur, atque quies redit corpori, donec iterum de novo fufficiens excitando motui majori materies purulenta in fanguine colligatur, quo factò idem denuo redit paroxysmus.

Patet ex his, qua ratione fiat, ut corpus emacietur, fcilicet dum pus in fanguinem reforptum acrimoniam eidem inducit purulentam, fanquinem ineptum reddit ad nutriendum, caufas tamen detritus majoris auget

auget rodendo stamina solidorum, augendo motum humorum, alendo febrim hecticam.

Est & alia ratio, quare corpus in hac Phthiſeos specie adeo consummatur, scilicet dum ulcus valde laxum est & magnum humorum affluxum patitur, aut latam plagam occupat, fit, ut ob magnam humorum deperditionem corpus privetur bonis succis nutrientibus, quibus reliquarum partium robur, ac masculorum torositas conservari deberet.

Ulcus, ut superius dixi, est aut internum, aut etiam externum. Interna ulcera in variis partibus, in variis visceribus deprehenduntur, uti in hepate, in liene &c., sæpiſſime tamen in pulmonibus deprehenduntur. Hinc pauca quædam de ulceribus pulmonum attingam.

Ulcerata pulmonum diversam sæpe habent naturam, quam nisi exacte consideres, frustra in ejus medendi ratione desudabis. Hinc juvat paucis in hujus diversitatem inquirere.

Atque omnium primo ponamus, ulcus esse natum ab inflammatione pulmonum in suppurationem abeunte rupto abscessu ex integro, ita, ut pus liberrime ope tussis ejici possit, vel etiam non abscessu factò, sed statim nato parvo ulcusculo sensim majori factò ita, ut nunc majorem copiam puris boni fundat. Talis Phthiſis ad tali ulcere nata bonis ceteroquin & blandis humoribus in corpore præsentibus difficilimæ curationis non erit, præcipue si nondum diu duraverit; etenim ejecto pure brevi aut sponte,

aut

aut etiam levibus remediis adhibitis poterit sanari. Attamen si abscessus pro parte fuerit ruptus, ita, ut pus liberrime egredi non possit, remanebit semper pars puris in pulmone, consolidatio nulla sperari poterit, sed pus attenuatum, in sanguinem resorptum alet febrim, hecticam. In hoc casu videntur emollientia, diluentia, diuretica blanda multum prodesse, quatenus ulcus laxant, aperturam vomicae promovent, pus diluunt, & de corpore eluunt per vias urinarias.

Alia est ulceris conditio, dum undique apertum est, laxum, dum copiosum pus fundit, dissolutum, caenosum, dum vires vitae sensim atteruntur, corpus consumitur, certe in hoc casu indicantur talia, quae ulcus quidem depurant, sed simul etiam roborant, suppurationem nimiam cohibent, acrimoniam involvunt & sanguinem vi antiseptica a corruptione praeservant, qualia sunt cortex peruvianus, lichen islandicus, cum emollientibus, polygala, plantae vulnerariae, vel balsamica blandiora.

Status ulceris huic conditioni penitus oppositus est, dum ulcus nimis tensum, subinflammatum, aut etiam inflammatum est: adest tunc saepe quidam dolor thoracis oppressorius, aut etiam punctorius, quandoque autem vix percipitur, pulsus celer, subdurus, sanguis de vena missus crustam inflammatoriam ostendit. Haec Phthiseos species, quae inflammatoria dici posset, prioris remediis deberet exacerbari; curatur autem, aut saltem mitigatur venae sectionibus

bus de tempore in tempus institutis, parvis tamen, nec excedentibus quinque vel sex uncias sanguinis, ne vires vitæ corruant. Remedia conveniunt mere emollientia, antiphlogistica, detergentia blanda, ut Althæa, Flores Verbasci, mel, oxymel, serum lactis &c.

Non solum conditionem ulceris, sed etiam causam, ex qua originem duxit, considerandam esse orbitror. Multum enim potest sæpe cognitio causæ originæ lucis obscuris rebus affundere; sic si scias in homine scabioso cæterum sano brevi natam esse Phthisim, postquam imprudenter & intempestive plumbata externe adhibebantur, conicere poteris, materiem illam, quæ superficiem corporis antea occupabat, nunc alias sumpsisse vias, nunc pulmonem petiisse, ibique Phthisim scabiosam excitasse. In hoc casu, puto, dabis talia, quæ alias haud dedisses, dabis flores sulphuris, decoctum bardanæ, herbæ fumarix, decocta lignorum &c. scilicet uno oculo intueberis ulcus pulmonum, nec exhibebis, quæ ulceri ut ulceri nocere poterunt; altero tamen materiem peccantem considerabis, illamque domandam aut expellendam curabis.

Quod de Phthisi a scabie intempestive retropressa orta dixi, hoc pariter de Phthisi ab ulcere venereo in pulmone nato tenendum est, scilicet in tali Phthiseos specie curam adhibebis antivenericam, quamvis hæc in alia Phthiseos specie plurimum noceret.

Ex his, quorum adhuc plura exempla adduci possent, sufficienter patet, sæpenu-
mero

mero multum referre, ut originariam Phthi-
seos causam consideremus.

Quæ de Phthisi pulmonali diximus, ea-
dem fere de reliquarum viscerum Phthisi
dici possunt, si illa excipias, quæ diversita-
tem faciunt ratione situs & naturæ visceris,
sic sæpe periculosior est Phthisis hepatica,
quam pulmonalis, cum pus non æque bene
evacuari possit, ac in pulmone per tussim
fit, nisi forte per ductum hepaticum in in-
testina viam inveniatur. Contrarium obtinet
in renibus, ex quibus quotidie pus depluere
potest in pelvim renum, exinde per urete-
res in vesicam urinariam, ex qua una cum
urina evacuatur.

Ulcerata externa raro Phthisim inducunt,
nisi valde magna sint, & magna fiat jactura
humorum quotidie in pus converforum, v.
g. post extirpationem mammæ, artuum,
post amputationes &c. Minus tamen a pure
resorpto fit emaciatio, cum sat facile de-
purari ulcus possit.

Remedia requiruntur, quæ ulcus ro-
borare, ac suppurationem nimiam cohibere
valeant, atque etiam sanguinem a corrup-
tione præservare. Laudatur cortex peru-
vianus, uti etiam radix arnicæ in pulvere
ad drachmam dimidiam omni bihorio data.
Hæc sæpe profuit, ubi cortex peruvianus
non sufficit.

PHTHISIS TUBERCULOSA.

Accidit quandoque, ut vel ex ipsa
corporis constitutione, vel ex aliis causis in
pul-

pulmone quædam loca obstruantur, indurentur, sicque nascantur tubercula, quæ sæpe diu feruntur absque eo, quod multum noceant, nisi forte ad motus corporis respirationem reddant difficiliorem, aut tussim siccam inducant. At si tubercula hæc majori humorum impetu offendantur, vel expectorantibus, resolventibusque drasticis exagitentur, vel febre undecunque accedente exacerbentur, non æque tuto adsunt, sed incipiunt inflammari, quum inflammationi concipiendæ peridonea sint, & tandem abeunt in suppurationem, in vomicam unam, vel plures, prout unum vel plura tubercula inflammantur. Talis vomica sæpe feliciter rumpitur, & pus per vasa aeræa pulmonum evacuatur, ulcus etiam sæpe facile curatur, sed occasione nova datum denuo inflammatur tuberculum, nova fit suppuratio, nova vomica, qua rupta, novum ulcus. Hoc tam sæpe accidit, quam sæpe occasio datur, & quoad tuberculum adest in pulmone, ita, ut hanc Phthysios speciem sæpe per multos annos ferant, antequam moriantur.

Cura consistit in remediis blande solventibus absque stimulo, qualia sunt scorzonera, Sonchus, Taraxacum, cichoreum, gramen, cicuta, &c. Si stadium inflammationis aut suppurationis jam sint ingressa tubercula, horum curam intelligis ex illis, quæ superius de Phthysi purulenta dixi.

TABES NUTRICUM.

Tabes nutricum oritur a nimia deperditione lactis, vel parciori quidem, attamen in talibus subjectis, quæ vel mediocrem lactis jacturam non ferunt. Notandum tamen est, morbum hunc paulo esse rariorem, quamvis nomen ejus frequentissime audiatur; plerumque enim nobiliores feminae proles proprias non lactant & infirmæ fortis fœminæ hunc morbum alioquin raro experiuntur. Hic metus Tabis medicos permovere non debet, ut nimis sint indulgentes, & matres ad lactatione dispensent; etenim quæ in utero per novem menses gestare potest, ea etiam lactare poterit, saltem per aliquot menses vel septimanas.

Nihilominus sunt tamen fœminæ, quæ vel ob teneram ætatem, vel delicatam corporis structuram, vel morbosam constitutionem hanc lactis jacturam aut plane non, aut saltem non diu ferunt, quin incipiant symptomatibus tabem nutricum annunciantibus laborare. Talem fœminam non solum a lactationis officio dispenses, sed etiam statim curam adhibebis, quam deinde indicabo, postquam hæc symptomata enumeravero, quæ fere sequentia sunt: tussicula sicca, crebra, respiratio angusta, sensus veluti constricti thoracis, dolores quasi rheumatici inter scapulas & ad nucham tractivi, calores fugitivi, maxime vespertini, febri-cula, nocturnæ sudatiunculæ, leipothymia, præcipue ventriculo vacuo, aut post lactationem, vertigo, visus læsus, obscuratus,
nubi-

nubilofus, fymptomatum hystericorum catterva, tandem febricula augetur, fit emaciatio, debilitas, & tuffi producuntur fputa puriformia, purulenta, & tandem etiam fanguinolenta, ficque vera Phthifis purulenta nafcitur.

Ex coniideratione horum fymptomatum tufficulæ ficcæ, fensus constricti thoracis, febriculæ &c., & ex effectu inde obfervato, nempe fputis purulentis prodeuntibus videtur adefle in initio inflammatio, aut fubinflammatio pulmonum, adeoque curam fecundum hæc fymptomata efle dirigendam.

Quare conveniunt oriente tabe nutricum mere emollientia, humectantia, parum nutrientia; pofttea dum fputa jam purulenta prodeunt, cura illa debet adhiberi, quam fuperius de Phthifi purulenta indicavi.

Quare in initio hujus tabis laudanda funt emulfiones nitrofæ, jufcula tenuia, quibus plantæ recentes, succulentæ, folventes, nutrientes incoguuntur, uti Scorzonera, hordeum, avena &c; ferius decoctum corticis peruviani cum lacte, decoctum lichenis islandici cum cacao paratum &c. Sed fi neque fufpicio fubinflammationis adfit, neque fputa purulenta prodeant, fed folum adfit debilitas, emaciatio, nutrientia cum ablaftatione apprime indicantur, qualia funt lacticia, jufcula teftudinum, cancrorum, limacum, ranarum, pullorum, viperarum &c. His tamen etiam

factare possit, quam nimia feminis evacuatio. Hinc videmus juvenes præstantissimos optimæ spei & utilissima aliquando reipublicæ membra, si huic vitio se dederint, ita destrui, ut in fatuos stupidosque viros degenerent, prout illi, qui majorem feminis œconomiam gerunt, robur corporis servant, animique. Etiam morbi nervorum huic causæ suam debent originem ita, ut in morbis nervorum abstrusioribus, qui juvenes maresque afficiunt, fere semper inter alias causas de hac cogitandum sit; inde morbi hypochondriaci, tetanus, catalepsis, epilepsia, paucis omnes morbi convulsivi visi sunt.

Tabes hæc dorsalis, & reliqui morbi ab evacuatione feminis nimia orti curantur sedula abstinentia a venere, diæta nutriente, reficiente, non stimulante, & dein roborantibus, præprimis cortice peruviano, aqua spadana &c.

TABES SCROPHULOSA.

Accidit sæpe, ut glandulæ variarum corporis partium indurentur & scrophulosæ fiant, quod quidem a diversis causis dependere potest, nihilominus sunt tamen, qui virus hoc scrophulosum specificum esse volunt. Solent glandulæ colli, bronchiales, mesenterii præ omnibus aliis aliarum partium glandulis sæpius indurari. Omnis tamen induratio quarumcunque glandularum debet in triplici statu considerari; primo in statu duritiæ seu indolentiæ; secundo in
statu

statu inflammatorio; tertio in statu suppurationis.

Glandulæ in primo statu constitutæ, indolentes nempe & induratæ atrophiam sæpe inducunt non febrilem, morbum pueris voracibus perfrequentem, rusticis pauperioribus, victu crudo & farinaceo utentibus. Quodsi in ejusmodi corpore glandulis scirrhosis oblecto febris ex quacunque causa oritur, glandulæ hæ hucusque indolentes & induratæ inflammabuuntur a solo citiori humorum motu, transibunt itaque ex statu indolentiæ seu primo in statum inflammatorium, & tandem, ni debita medella adhibeatur in statum suppurationis. Hac ratione fiet, ut Phthisim inducant purulentam.

Videmus ergo, plures dari species Phthisis scrophulosæ, prout glandulæ fuerint aut indolentes & duræ, ut atrophiam inducant, aut vero ex statu indolentiæ in statum inflammationis, aut tandem suppurationis fuerint conversæ.

Phthisis hæc scrophulosa oritur a variis causis, sic post febres intermittentes non qualescunque sed longas; post febres quartanas neglectas, aut intempestivo corticis peruviani usu suppressas; post easdem adstringentibus curatas; alumine, arsenico suppressas; item post febres etiam alias curatas absque præmissis evacuationibus, aut iisdem non iteratis; post febres intermittentes cortice dato legitime quidem sanatas, at cortice non copiosius dato, non diutius, ut par erat, producto; cortice non juncto

aliis remediis coindicatis. Eadem scrophulosa Phthisis oritur post febres æstivales, post autumnales, univèrsim post febres biliosas, si curentur neglecta emetocatharsi indicata. Contingit etiam, ut febres autumnales & æstivales solis venæ sectionibus curatæ topicas inducant pulmonum affectiones & scrophulosam diathesin & Phthisin. Porro oritur Phthisis scrophulosa post diarrhæas biliosas, putridas, & dysenterias opio intempestive cohibitæ; post cruditates narcoticis inclusas; post rheumatismos gastricos non bene sanatos, sed tentatos sudoriferis & venæ sectionibus intempestivis. Novimus enim quandam classem rheumatum oriundam a fluctuante in ventriculo bile, novimus rheumatismos hos curari emesi, purgantibus aut eccoproticis. Quodsi perversa medendi ratione morbum aggrediaris, contingit, ut materies altius pulmonibus impingatur oriaturque Phthisis Scrophulosa. Observabantur pariter Scrophulosæ Phthises post peripneumonias nothas, item etiam post pleuritites & peripneumonias veras, tandem post tussis stomachicas neglectas aut mucilaginosas, tepidas, & olcosas sanatas.

Cura varia est & facile desumenda ex cognito statu glandularum aut induratarum & indolentium, aut inflammatarum, aut etiam suppuratarum. Attamen gravem hoc loco observationem dicam obstructionem concernentem, scilicet in omni obstructione seu scirrhusa illa sit, seu scrophulosa, seu quæcunque alia, si aliqua pars corpo-

ris

ris obstructa sit, si solventibus tentetur, resolutionem hanc semper in initio mitissimis remediis tentari debere, dein paulo fortioribus, sed manu admodum suspensa, ne tam cito & præpropere validioribus solventibus utamur & locum obstructum & indolentem convertamur in statum inflammatorium & suppuratorium. Adhibitis remediis fortioribus obstructus locus adeo non resolvitur, ut potius materies obstruens altius impingatur, & superstes sanitas penitus pessumdetur. Hoc modo contingit, ut, qui vivere loco obstructo diutius potuisset, ipsa medendi methodo fuerit e vivis sublatus.

Restant adhuc diversæ tabis species, quæ tamen omnes ad dictas tabium species, revocari, aut ex morbis, quorum symptoma sunt, facile cognosci, & curari possunt: sic est tabes in venereis, quæ oritur ab ipso miasmate corpus consumente, vel ab ulcere venereo interne nato, vel a carie ossis, vel ab ipsa inepta cura salivandi adhibita. Pariter tabes scorbutica esse potest vel ab ipso morbo, vel ab ulcere interno scorbutico; tabes concrofa a cancro exulcerato; tabes hydro-pica, ubi videlicet abdomen aquarum mole turget, crura vero aut artus superiores, & hi quidem præ cruribus emaciantur. Huc referri debet tabes rachiticorum, quam Petrus Forestus tabem pectoream thoracicam vocavit. Novimus rachiticorum artus extabescere, musculorum carnes flaccescere, & speciem tabis referre ita, ut non inepte fuerit hic morbus appellatus tabes pectorea seu tabes

rachitica. Huc etiam referri debet tabes a vario veneno orta, tabes orta ab arsenico, a plumbatis, quæ tabes saturnina dicitur.

Omnia tabes, quæcunque species sit, ad formandam bonam morbi prognosin apte dividitur in incipientem & consummatam. Phthisis incipiens, Phthisis consummata frequentia apud authores vocabula sunt: etenim hæc divisio nil prorsus confert ad diagnosin, sed id facit, ut scias, quid timere debeas, quid possis sperare. Nam si est Phthisis solum incipiens, multum boni poteris sperare; si consummata, timere omnia. Proinde omnium maxime est necessarium symptomata Phthisis consummatæ bene memoria retinere, ne forte sanitatem promittamus, dum mors instat; ne fors ægrum, aut adstantes, aut nos metipsos, aut utrosque decipiamus. Hæc ferme symptomata sunt Phthisis consummatæ: difficilis anhelitus levi motu excitato, facilis aut facilius in summa quiete, extenuatio musculorum præcipue femoris & brachiorum, languor, pulsus parvi, præcipue & ceteres & facile evanescentes oppresso paulo fortius digito, impedita deglutitio, vox pertinaciter rauca, pustulæ, præprimis circa collum, colliquatio per sudores manifesta, & per diarrhæam dictam colliquativam, febricula longa, si typum spectes, remittens, tertianam, aut potius semitertianam referens, simplex, duplicata, errabunda, sed præcipue exacerbata post partum, itemque vesperi. Hæc ferme sunt symptomata febriculæ tabificæ, hi characteres. Appetitus quidem in ple-

risque tabificis adest, sed a modico cibo assumpto gravantur, & febrilem patiuntur paroxysmum. Diarrhæa, quam commemoravi, colliquans, abfumens, & diuturna, fugax calor, & genarum fugax rubor vel unius vel utriusque, ardor in volis manuum ferme assiduus, signum certum latentis assiduo febriculæ. Animi plerumque in Phthificis, si non alacritas adfit, saltem quædam peculiaris æquanimitas, quædam patientia morbi, & tolerantia facilis, & spes ut ut vana, attamen certa quasi ex opinione ægri de salute recuperanda. Mirum est, quam satis certo sibi promittant sanitatem, ut ut rebus quotidie in pejora ruentibus, ut a morte non multum remoti, semper sibi certam sanitatem promittant. Hæc diathesis sibi semper bona augurantis pertinet fere ad characteres individuos & essentielles consummatæ Phthisis. Mirum certe est & creatoris, & naturæ beneficium, propinquum in morbo certe lethali, iam miserrimo alias valetudinis statu eos dulci spe reconvallescentiæ lactari; mors vero sequitur integerrimis plerumque sensibus, mors plerumque inopina inter surgendum, dum alvum ponunt, dum se se in alterutrum latus convertunt, dum bibunt, dum loquuntur.

Adductis symptomatibus, quæ Phthisim consummatam declarant, superest, ut etiam sciamus, quid de Phthisi nondum consummata judicandum sit, an aliquid spei affulgeat, vel plus metus immineat. Hinc debeo adhuc quosdam canones adducere, quibus in formanda prognosi dirigamur.

1. Phthisis purulenta a fomite purulento interno eoque majori lethalis est, si exitus antea puri liber conciliari nequeat. Hinc Vomica pulmonum majores (alia enim est ratio circa vomicas pulmonum minores) tarde disruptæ, aut etiam cito disruptæ, attamen habentes orificium perangustum, modicum itentidem puris profundentes certo mortem inferunt.

2. Phthisis hepatica purulenta funesta est.

3. Renum Phthisis purulenta subinde in initio curatur, si modo pus probe cum urina evacuetur; secus vero diu quidem fertur, donec integer ren in faccum purulentum fuerit conversus.

4. Collectio puris in cavo abdominis seu hydrops purulenta plerumque mortem adfert. Nam graves supponit viscerum abdominalium ulcerationes; & si etiam aliunde in abdomen delatum sit, nisi cito emittatur, enteritidem infert & viscerum abdominalium inflammationes per se plerumque lethales.

5. Pus intra musculos abdominales collectum, cito emissum in corpore cæteroque bono aliquoties ægrum servavit.

6. Abscessus intestinorum, indeque oriari incipiens Phthisis post longam dysenteriam, ni is abscessus profundus sit, ni late serpat, & si adsit juvenilis ætas, subinde utut raro curatur. Memorat Cl. Tralles abscessum intestini in se ipso post curatam dysenteriam sanatum.

7. Phthi-

7. Phthisis purulenta ex nimia suppuratione post amputationem e. g. artus cujusdam majoris, vel ex abscessu quodam externo aperto, & nimiam puris quantitatem fundente, ejusmodi inquam Phthises sæpe numero curantur.

8. Phthises nutricum, præcipue si nondum purulenta sputent, sæpe sanantur.

9. Tabes dorsalis rarius occidit, sed ægrum vitæ miserrimæ tradit, ipsa morte inferiori, sensuum internorum & externorum debilitati, hyochondriis & omnibus hujus morbi furis.

10. Tabes scrophulorum rarissimæ curatur. Schrophulæ quidem curantur subinde, at orta inde extabelcentia perquam raro.

11. Phthisis hydropicorum est lethalis.

12. Phthisis pectoræa, seu rachitica initians, atque etiam aliquantum progressa sæpissime vitæ parcat, sed superstites inde ægri emaciati sunt & plerumque distorti.

Absolutis his, quæ tam ad cognitionem Phthisis consummatæ, quam etiam ad prognosin Phthisis nondum consummato pertinent, pervenimus ad medendi methodum, quæ in tam diversis Phthisis speciebus, variisque eandem stipantibus conditionibus non raro oppositis una eademque, id est, specifica esse non potest; proinde pro diversitate rei alia atque alia seligi debet medendi ratio, de qua quidem hinc inde sparsum jam egi, attamen ut illa, quæ hinc inde apte dicere non potui, non intermittam, & ut omnes curationum modos in unum quasi

quasi fasciculum colligam, breviter adhuc de his agendum statui.

Omnes fere Phthifim curandi methodi ad sex revocari poffunt, quarum 1. Methodus nutriens, 2. roborans, 3. methodus ballamica & detergens, 4. refolvens, 5. methodus antiphlogiftica, 6. Methodus, mirum dictu attamen certum! methodus evacuans per emefin. De his fingulis agam.

I. METHODUS NUTRIENS.

Hæc methodus confiftit in eo, ut exhibeamus talia ægro, quæ facile a ventriculo digeri, & in bonum chylum ac sanguinem mutari poffunt, quo partes coporis depertitæ refituantur. Talia tam regnum vegetabile, quam animale præbet, præcipue tamen funt; lac ejusque ferum, lac humanum potius utpote magis analogum corpori noftri; dein afininum, caprinum, vaccinum ordine folent adhiberi; ova vi nutriente jam laudavit Hippocrates dum ajit; *Volucrum ova validum quid & nutriens & inflans habent*; carnes teneriores vitulorum, pullorum, ranarum, viperarum horumque jufcula; pariter jufcula cancrorum, limacum, teftudinum; hordeum, avena, oryza, indeque parati cremores, gelatinæ, panis biscoctus &c.

Videndum jam eft, quando prima hæc methodus, quæ nutrientia exhibet, conveniat, & quando contraindicetur. Convenit

nit in omni tabis specie, quæ oritur a nimia humorum quorumcunque deperditione, in tabe adeoque nutricum, in tabe orta ab hæmorrhagiis magnis & frequentioribus, in tabe dorsali &c.

Non convenit methodus hæc valde nutriens, in tabe purulenta, nisi lac dilutum, aut potius serum, vel lac ebutyratum; juscula vero carnis, aut carnes ipsæ mirum quantum solent febrem purulentam exacerbare; pariter in nulla tabis specie conveniunt gelatinæ paratæ ex glutinosis vitulorum pedibus, eorumque capitibus; gravant enim ventriculum & sic sæpe plus detrimenti quam emolumenti adferunt.

2. METHODUS ROBORANS.

Methodus hæc, quæ roborantibus utitur, multa continet, atque inprimis corticem peruvianum a multo jam tempore laudatum tanquam egregium antiphthificum, dein exercitationes, equitationes, vectiones in carpento & navigationes, quibus solemnes Phthiseos curationes adscribunt; porro complectitur hæc methodus usum balnearum frigidorum, natationem in fluviis, aqua frigida; item aërem campestrum, fumos aromaticos, commorationem in sylvis, inter pineta, tandem balneum terræ, balneum fimi, vinum, elixirium vitrioli, saliviam, aquas martiales, lichenem islandicum, polygalam, corticem salicis albæ atque

que alia. De his remediis pauca quædam dicam.

Quæritur hic imprimis, an cortex peruvianus in internis suppurationibus conveniat, ubi exitus puri nullus datur? Afferro rarissime convenire, juvare nunquam, etsi conveniat; convenire rarissime forte sub extrema morbi tempora, ubi machinam labentem per aliquot dies, aut forte septimanas datus cortex sustinebit. Magis prodest in largissimis suppurationibus externis. Quodsi vero ob diarrhæam colliquativam cortex peruvianus cito per alvum e corpore eliminaretur, prodest is cortex junctus arnicæ radici, aut etiam sola radix arnicæ.

Ad methodum roborantem pertinent exercitationes, equitatio, vectio in carpento, & navigationes. In purulenta Phthisi seu suppuratione interna equitatio nunquam prodest, sed semper nocet, indubitata observata adsunt, & experimenta certa, quæ id evincunt. At eadem equitatio juvat in Phthisi nullo præsentente fomite purulento, in Phthisi aut potius emaciatione post graves & longas febres, post evacuationes largas sanguinis, feminis, spirituum animalium, in Phthisi universim spuria a languente ventriculo orta, aut ab imminuto tono totius corporis, in Phthisi potius scrophulosa, sed scrophulis nondum exulceratis, nec etiam inflammatis. Idem de motu in carpento, & de navigatione dicendum est, id solum addi debet, equitatio-

tionem, si etiam conveniat, non esse statim primo tempore in usum trahendam, sed motus in initio minus valentes esse præmittendos, uti sunt uavigatio, aut si navigandi locus esse non possit ob occasiōis defectum, motus in curru, tandem ad valentem hunc motum equitationis esse ascendendum sensim sine sensu.

Balnea frigida multis modis laudantur in Phthisi scopo roborante. Utilior forte natationis usus erit, quam solius balnei frigidi usus. Certe quietum quem sedere & immobilem in frigidissima aqua æque parum proderit ac sedere in aëre frigido. Prout ergo debilioribus convenit deambulatio in aëre frigidiusculo, recenti, libero, sic etiam ambulatio aut natatio in aqua frigida conveniet.

Aër campestris in omni Phthisi potest, maxime vero in illa, quæ a nimia sanguinis aut alterius cujuscunque humoris deperditione oritur. Aër hic campestris, aut conversatio inter abietes & pineta una cum corporis exercitatione debiles vires excitabit & objecta ruris mentem a nimis studiis, a mœrore avocabunt. Huc etiam peregrinatio ad exteros, itinera ad thermas suscepta pertinent, quæ sæpe in Phthisi plus præstant, quam thermæ ipsæ, quam remedia alia; etenim aëre mutato, & corporis exercitatione, atque objectorum novitate aptam corpori, atque animo medicinam paramus.

Fumus aromaticus. Commoratio in cubiculis fumo aromatico lustratis; ipsius fumi aromatici ope machinæ aut infundibuli admissio in pulmones Phthificis profuit ex laxo pulmonum ulcere ægrotantibus; cavendum solum est, ne fumorum aromaticorum intra pulmones susceptio tufim exitet laxis, ulcerosis, sanguinem fundentibus pulmonibus infestam.

Palneum terræ adhibent, qui ægros scrobibus aut fossis comittunt, ut sic vapore terræ reficiantur. Sed conversatio ruralis gratior est & utilior hoc terræ balneo.

Palneum fimi, dum Phthifici stabulis includebantur fimo pecorum quasi immerfi. Spurcum hoc remedium sana ratio refutat.

Vinum etiam tanquam antiphthificum laudatur; vinum scilicet austerum, oleosum in tabe senum, & in illa tabe, quæ oritur a nimia evacuatione, & debilitate.

Salvia. Narrabat illustriss. noster Præses L. B. de Störck se quondam Phthificum curasse solo salviæ infuso, ubi nec lac, nec aliud proderat. Forte inducta fuit hæc tabes a nimia evacuatione materiæ perspirabilis.

Elixirium vitrioli adeo commendatum Phthifim solum a læsa ventriculi functione oriundam sanasse videtur; purulentam Phthifim exacerbat certe.

Reliqua roborantia, quæ adhuc adduxi, per se facile intelliguntur, in qua Phthiſeos ſpecie ſint adhibenda.

3. METHODUS BALSAMICA ET DETERGENS.

Hæc methodus in eo conſiſtit, ut ægrio aut balfama nativa, peruvianum, balfamum de copaiva propinemus, aut loco balfamorum herbas, cortices, & ligna balfamica. Hæc methodus quoque in uſum trahit aquam picis.

Prodeſt hæc methodus in tabe incipiente ab acri ſcabiſo, ab acri herpetico, humorum maſſam coinquinante; in omni acri, quod ad vias urinarias adhucdum poſſit ablegari. Hinc in ſcabiæ, in ichoribus retro-pulſis, in tinea quodam unquento intempeſtively adhibito, retropreſſa, & inde orta Phthiſi indicatur; nocet autem in tabe orta a fomite purulento, a vomiciſ clauſis.

4. METHODUS RESOLVENS.

Hæc methodus reſolventibus utitur uti ſaponibus vegetabilibus & nativis, aut artefactis; huc pertinet methodus illa, quæ gummiferulacea Phthiſicis præſcribit, itemque ſuccos recentes taraxaci, cerefolii, beccabungæ, quæ præſcribit aquas medicatas leviter ſalitas, præcipue ſelteranas cum & ſine lacte. Methodus hæc reſolvens utitur pariter aqua marina ad libram unam

quotidie ebibenda, utitur tenui infuso rhei,
decocto cichorei, taraxaci. graminis.

Prodest hæc methodus in Phthisi scrophulosa glandularum, in Phthisi post febres intermittentes, post tusses stomachicas neglectas, universim in Phthisi orta ab infarctu viscerum abdominalium, & ipsius pulmonis pituitoso.

5. METHODUS ANTIPHLOGISTICA.

Hæc methodus solum convenit in Phthisi inflammatoria, dum scilicet una particula pulmonum post alteram ob inflammatoriam indolem in suppurationem abit. Hinc quo magis imminuas inflammationem, eo minor fiet suppuratio, & si hanc penitus tollere posses, tolleres quoque & suppurationem & Phthisim, cum locus ulcerosus sponte consolidaretur. Hæc Phthisis inflammatoria plerumque solet sequi hæmotöen illam inflammatoriam, quam contingere videmus in hominibus teneris, junceo & arundineo quasi corpore donatis, collo gracili, scapulis depressis, genis roseis, ingenio præcoci, & subtili, fibra donatis delicatula & summe irritabili.

Consistit hæc methodus in V. S. parvis frequenter institutis ita tamen, ut caveas, ne vires vitæ nimis prosterneas; remedia emollientia, antiphlogistica solum dabis, uti althæam, floresverbasci, serum lactis, lac ebutyratum &c.

6. METHODUS EVACUANS PER EMESIN.

Certa exstant & præcipue Cl. Mortoni in tractatu de Phthisi observata remediorum evacuantium, sed præcipue emeticorum binorum in Phthisi proficuorum, sed æque certum est, emetica hæc, ut ut leniora sæpe nocere debere, esse ergo peculiarem quandam Phthisis speciem, ubi emetica indicantur. Indicantur autem in illa Phthiseos specie quæ oritur a vitio ventriculi post febres intermittentes longas, suffocatas cortice peruviano aut aliis adstringentibus remediis, in Phthisi orta a saburra biliosa, pituitosaque neglecta traductaque ad secundas vias, & ad pulmones decumbente; in Phthisi orta post tussim stomachicam, verminosam, item post febres quasdam æstivas pulmones peculiariter petentes.

Supereft adhuc, ut quædam dicam, qua ratione symptomatibus quibusdam in Phthificis obvenientibus fit ficcurendum. Symptomata vero hæc præcipua sunt: tussis molesta admodum & noctes inquietæ; sudor colliquativus; diarrhæa colliquativa.

Tussim mitigamus omittendo illa, quæ hanc excitare valent, sic accida, mel, oxymel sæpe fauces irritando tussim faciunt. Hæc igitur tum omittere oportet, & loco horum danda sunt mucilaginosæ, linctus confecti ex oleo amygdalarum recenter presso, vitello ovorum & syrupo diacodii

&c. quandoque etiam oportet dare opiata,
aut opium ipsum ad vesperam, ut somnum
capiant & noctes quietas tranfigant.

Sudori colliquativo occurrimus infuso
salviæ, decocto corticis peruviani, pariter
& diarrhææ colliquativæ cortice peruviano
mederi conamur, at sæpe minus efficax est,
hinc simul infundimus radicem arnicæ, quæ
alvum solet magis cohibere; danda quoque
sunt parva enemata ex bolo armena, ex te-
rebinthina, theriaca andromachi, opio,
lacte.

THESES.

I.

Dantur diversæ Phthisis species diversa ratione curandæ.

II.

Hinc non potest admitti remedium specificum antiphthisicum.

III.

Existit Phthisis inflammatoria solis antiphlogisticis curanda.

IV.

Phthisis non purulenta originem ducens a saburra systema gastricum onerante petit emeticum.

V.

In Phthisi vere purulenta equitatio nocet.

VI.

Cortex peruvianus nocet in vomitis clausis, aut pure non libere exeunte ob angustiam aperturæ.

VII.

At pure fætido, copioso, & liberrime exeunte cum debilitate virium vitalium indicatur cortex peruvianus.

VIII.

VIII.

Pariter in suppurationibus externis nimis cortex peruvianus & radix Arnicæ reliquis palmam præripiunt.

IX.

In tabe dorsali cortex peruvianus & balnea frigida præstantissima sunt remedia.

X.

Opium ad mitigandam tussim nocturnis horis Phthificis exhiberi debet.

XI.

Diarrhæa colliquativa cum suppressione sputorum mortem in propinquo esse indicat.

XII.

Si difficilis & sonora deglutitio accedat, moriuntur.

